

OIKEUS SUJUVAAN OPINPOLKUUN
KUUSAMOSSA

—

Eri kieli- ja kulttuuritaustainen
oppilas opetusryhmässä

Sisällysluettelo

1. Yleistä.....	2
1.1 Eri kieli- ja kulttuuritaustaisten henkilöiden Kuusamoon kotoutumisen yleisiä haasteita	2
1.2 Eri kieli- ja kulttuuritaustainen oppilas opetusryhmässä.....	3
2. Perusopetuksen nivelvaiheet Kuusamossa.....	4
2.1 Yleistä.....	4
2.2 Perusopetukseen valmistava opetus	5
2.3 Integroituvaihe valmistavasta opetuksesta perusopetukseen.....	7
2.4 Nivelvaihe perusopetukseen valmistavasta opetuksesta perusopetukseen	7
2.4.1 Toimintaprosessi, kun eri kieli- ja kulttuuritaustainen oppilas tulee opetusryhmään perusopetukseen valmistavasta opetuksesta	8
2.4.2 Toimintaprosessi, kun eri kieli- ja kulttuuritaustainen oppilas tulee opetusryhmään muualta kuin perusopetukseen valmistavasta opetuksesta	8
2.5 Tulkin käyttö.....	9
3. Kommunikaatio ja yhteistyö kodin ja koulun välillä.....	9
4. Kansainväliset palvelut	10
5. Kiintiöpakolaisprosessi.....	11
5.1 Kiintiöpakolaisprosessi ennen kiintiöpakolaisten saapumista Kuusamoon	11
5.2 Kiintiöpakolaisprosessi kiintiöpakolaisten Kuusamoon saapumisen jälkeen.....	12
LIITTEET.....	14
Liite 1: Kielitietoisuus.....	14
Liite 2: Eettinen ja kielitietoinen viestintä eri kieli- ja kulttuuritaustaisille perheille	16
Liite 3: Kodin ja koulun välistä viestintää ja yhteistyötä helpottavia asioita	17

1. Yleistä

Kuusamossa on verraten paljon eri kieli- ja kulttuuritaustaisia oppilaita. Esimerkiksi syksyllä 2023 lähes neljännes kaikista Tolpanniemen koulun oppilaista oli eri kieli- ja kulttuuritaustaisia ja nämä oppilaat tulevat seuraavien vuosien sisällä siirtymään edelleen muihin Kuusamon kouluihin.

Niinpä yhä useampi opettaja saa jatkossa opetusryhmäänsä eri kieli- ja kulttuuritaustaisia oppilaita. Vaikka Orpon hallitus on rajoittanut kiintiöpakolaisten määrää, eri kieli- ja kulttuuritaustaisten oppilaiden suhteellinen osuus kaikista oppilaista tulee kasvamaan merkittävästi Kuusamon kouluissa tästä huolimatta.

1.1 Eri kieli- ja kulttuuritaustaisten henkilöiden Kuusamoon kotoutumisen yleisiä haasteita

Uuteen maahan muuttaminen edustaa eri kieli- ja kulttuuritaustaisille henkilöille ja heidän perheilleen merkittävää elämänmuutosta, joka edellyttää uusiin sosiaalisiin ja kulttuurisiin normeihin tutustumista ja sopeutumista. Arjessa vastaan tulee monenlaisia haasteita, kuten erilaiset toimintatavat, ruokakulttuurit ja uskomukset. Jos ja kun eri kieli- ja kulttuuritaustaiset henkilöt eivät tunne suomalaisia tapoja, he voivat joutua leimatuiksi sekä kiusatuiksi; lisäksi kaikenlaisten väärinkäsitysten todennäköisyys on suuri.

Suomalaisen kulttuurin ymmärtäminen voi tuottaa hankaluuksia ja erilaiset näkemykset mm. tavoista, perinteistä, lasten kasvatuksesta, koulunkäynnistä, uskomuksista, huumorista ja jopa leikeistä voivat tuottaa ongelmia. Myös suomen kielen oppiminen on olennainen osa kotoutumisprosessia ja osaaminen kehittyy pikkuhiljaa. Kun kieltä ei välttämättä heti pääse opettelemaan ja oppiminenkin saattaa osoittautua oletettua hitaammaksi, tilanne voi aiheuttaa turhautumista ja jopa antipatiaa koulutuksen tarjoajia kohtaan.

Lisäksi suomalaiset sosiaaliset normit ja tavat eroavat usein aiemmin opituista. Suomalainen tapa ratkaista ristiriitoja voi tuntua oudolta ja käsitys vaikkapa tervehtimisen, leikkien ja urheilun fyysisistä rajoista voi poiketa suuresti suomalaisista käytänteistä. Jopa suomalainen ilmasto voi aiheuttaa ongelmia. Usein aikaisempi asuinpaikka oli ilmastoltaan selkeästi lämpimämpi kuin Suomi, ja kun suomalaiset sääolot vaihtelevat suuresti vuodenaikojen mukaan, sääolosuhteisiin soveltuvan pukeutumisen oppiminen voi olla haastavaa.

Ongelmia voi aiheuttaa myös suomalainen ruokakulttuuri. Mausteisempaan ruokaan tottuneet voivat pitää vaikkapa suomalaista kouluruokaa mauttomana, mutta toisaalta vastaan on tullut esimerkiksi ukrainalaisten kohdalla tilanteita, joissa suomalaista ruokaa on pidetty myös liian maustettuna.

Eri kieli- ja kulttuuritaustaisten henkilöiden uskontokäsitys poikkeaa usein suomalaisesta. Erilaiset kristillisetkin ryhmittymät saattavat ajatella hyvin eri tavalla asioista kuin suomalaiset yleensä, saati sitten muita uskontokuntia edustavat henkilöt. Uskontoasioiden käsittelyssä kannattaa olla harkitseva ja kunnioittava.

Myös Suomeen muuttaneen eri kieli- ja kulttuuritaustaisen henkilön aikakäsitys voi olla täysin erilainen meidän aikakäsitykseen verrattuna. Suomalainen täsmällisyysvaatimus voi etukäteen olla tuntematon ja käsittämätön – aiemmassa kotimaassa kellonajat ovat ehkä olleet suhteellisia,

eivätkä niin merkittäviä, saati sitovia, kuin Suomessa. Lisäksi kellonaikakäsitteet poikkeavat usein suomalaisista kellonaikakäsitteistä, joten oikean kellonajan hahmottaminen voi olla haasteellista.

On myös hyvä tiedostaa, että jopa eri kieli- ja kulttuuritaustaisten henkilöiden vuosilukukäsitys voi olla täysin erilainen suomalaiseen kalenterijärjestelmään verrattuna. Maailmassa on paljon paikkoja, joissa meidän mukaamme nyt vuonna 2024 eletty vuosi on jotain aivan muuta kuin vuosi 2024...

Myös meidän koulujärjestelmämme poikkeaa usein suuresti siitä mihin eri kieli- ja kulttuuritaustaiset henkilöt ovat aiemmin tottuneet. Tämä johtuu usein järjestelmien erilaisuuden lisäksi esimerkiksi erilaisista valtaetäisyyks- ja yksilökeskeisyyksistä sekä muulla tavalla poikkeavista tavoista ymmärtää ja kokea maailmaa.

Kaikista näistä haasteista on hyvä olla tietoinen ja ne kannattaa ottaa huomioon. Mahdollisuuksien mukaan näitä asioita olisi hyvä selventää eri kieli- ja kulttuuritaustaisille henkilöille ja heidän perheilleen.

1.2 Eri kieli- ja kulttuuritaustainen oppilas opetusryhmässä

Eri kieli- ja kulttuuritaustaiset lapset ja nuoret, jotka ovat muuttaneet Suomeen tai syntyneet maahanmuuttajaperheissä, ovat myös oppivelvollisia 18-vuotiaaksi asti ja heillä on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Opetuksen järjestäjä voi saada valtionavustusta vieraskielisten oppilaiden opetukseen, mikäli oppilas on kotouttamisen piirissä.

Kun eri kieli- ja kulttuuritaustainen nuori tulee Kuusamoon, hän usein huomaa saapuessaan, että kulttuuri onkin täysin erilainen kuin aiemmassa maassa. Suomenkielisiä kavereita on vaikea löytää, murrosikä myllertää takaraivossa ja muuallakin kehossa. Nuorelle olisi erityisen tärkeää päästä tutustumaan ikäisiinsä suomenkielisiin nuoriin ja saada uusia kavereita, monesti kokonaan ilman yhteistä kieltä.

Kun lähtökohta on tämä, eri kieli- ja kulttuuritaustaisen oppilaan opiskelun aloitus ei ole helppo. Samalla kun eri kieli- ja kulttuuritaustainen nuori opiskelee uutta kieltä eli suomea, hänen olisi kyettävä opiskelemaan kyseisellä kielellä kaikkia eri opetettavia aineita. Jo pelkkien opiskelutaitojen omaksumiseen voi kulua yllättävän paljon aikaa. Eri kieli- ja kulttuuritaustaiset oppilaat tarvitsevat tutkitustikin yleensä paljon tukea, jotta pystyvät opiskelemaan eri aineita. Tämä on otettava huomioon koulussa eri oppiaineissa ja eri kieli- ja kulttuuritaustaiselle oppilaalle on tarjottava myös kielellistä tukea opiskeluun.

On hyvä tiedostaa, että Kuusamossakin alkaa olla eri kieli- ja kulttuuritaustaisia oppilaita, jotka ovat syntyneet Kuusamossa. Heidän erityispiirteensä on, että he aloittavat koulunkäyntinsä täällä, mutta eivät välttämättä taustansa vuoksi silti osaa suomea kovin hyvin.

Jokaisessa oppiaineessa on oma kielellinen tapansa esittää tietoa ja ilmaista erilaisia merkityksiä. Kunkin aineen aineopettaja opettaa oman erikoisalansa kieltä samaan aikaan itse opetettavan sisällön kanssa. Tämä on usein vaikeaa suomea äidinkielenään puhuville, joten on helppo arvata, että eri kieli- ja kulttuuritaustaiselle oppilaalle se on vielä paljon vaikeampaa.

Kielitietoiset opetustavat auttavat kaikkia oppilaita ymmärtämään opetusta paremmin. Kaikessa yksinkertaisuudessaan on kyse siitä, että kieli nostetaan oppimisen keskiöön. Kielen erityinen merkitys oppimisessa tiedostetaan ja monikielisyyttä pidetään voimavarana. Kieli on oppimisen kohde sekä sen väline ja kouluissa jokainen aikuinen toimii kielitietoisena esikuvana ja kielimallina oman erikoisalansa kielessä. Jos haluat, voit lukea lisää kielitietoisuudesta asiakirjan lopusta [liitteestä 1.](#)

2. Perusopetuksen nivelvaiheet Kuusamossa

2.1 Yleistä

Keväällä 2024 Kuusamossa toimi 9 perusopetuksen koulua. 22.5.2024 Kuusamon perusopetuksessa opiskeli yhteensä 1 541 oppilasta. Oppilaista 72 puhui äidinkielenään jotain muuta kieltä kuin suomea. Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa opiskeli 18 oppilasta.

Kuusamon perusopetuksessa on neljä yleistä nivelvaihetta. Fyysinen opetuspaikka muuttuu usein (muttei aina) siirryttäessä

- esikoulusta ensimmäiselle luokalle
- toiselta luokalta kolmannelle luokalle
- kuudennelta luokalta yläkouluun seitsemännelle luokalle ja
- yhdeksänneltä luokalta toiselle asteelle.

Nivelvaiheet eivät toteudu samanlaisina silloin kun oppilas jatkaa samassa koulussa, mutta esimerkiksi Kirkkokedon koulussa toimivat vain esikoulu sekä luokka-asteet 1–2. Täällä ensimmäinen nivelvaihe on siten siirryttäessä esikoulusta ensimmäiselle luokalle ja toisessa nivelvaiheessa, jossa siirrytään Kirkkokedolta eteenpäin kolmannelle luokalle, myös fyysinen opetuspaikka vaihtuu.

Torangin koulussa toimivat luokka-asteet 3–6, joten nivelvaiheet ovat siirtyminen kolmannelle luokalle uuteen kouluun ja koulun vaihtuminen siirryttäessä seitsemännelle luokalle yläkouluun. Tolpanniemen koulussa toimivat luokka-asteet 1–6, joten siellä ensimmäinen nivelvaihe on ensimmäisen luokan aloittaminen ja nivelvaihe uuteen kouluun on edessä viimeistään seitsemännelle luokalle yläkouluun siirryttäessä.

Nilonkankaan koulussa toimii esikoulu sekä luokka-asteet 1–6, joten siellä ensimmäinen nivelvaihe on siirtyminen esikoulusta ensimmäiselle luokalle ja nivelvaihe uuteen kouluun on edessä viimeistään seitsemännelle luokalle yläkouluun siirryttäessä. Nilon koulu on yläkoulu, jossa toimivat luokka-asteet 7–9, joten nivelvaiheet ovat koulun vaihtuminen siirryttäessä kuudennelle luokalle yläkouluun ja uuteen kouluun siirtyminen toiselle asteelle yhdeksänneltä luokalta.

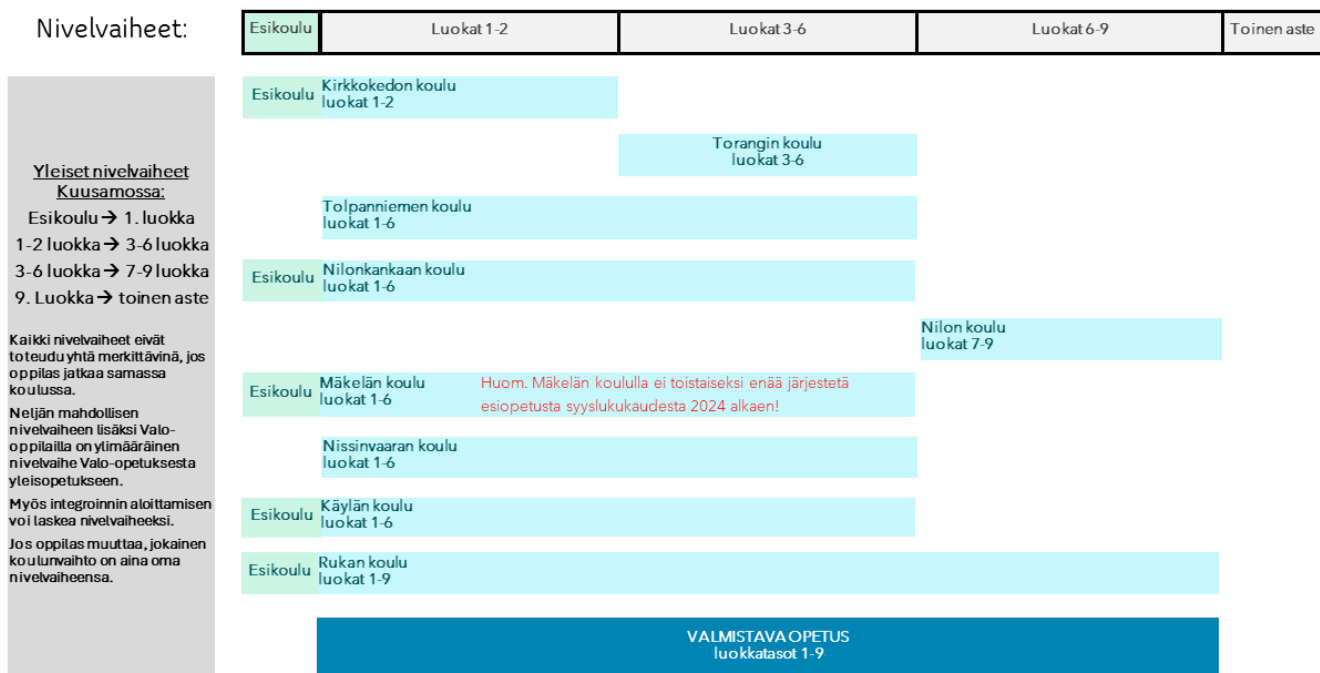
Kevätlukukaudella 2024 Mäkelän koulussa toimi esikoulu sekä luokka-asteet 1–6, joten siellä ensimmäinen nivelvaihe oli siirtyminen esikoulusta ensimmäiselle luokalle. Syyslukukaudesta 2024 alkaen Mäkelän koululla ei toistaiseksi järjestetä enää esiopetusta, joten ensimmäinen nivelvaihe tulee jatkossa olemaan ensimmäisen luokan aloittaminen. Nivelvaihe uuteen kouluun on edessä viimeistään seitsemännelle luokalle yläkouluun siirryttäessä. Nissinvaaran koulussa toimivat

luokka-asteet 1–6, joten siellä ensimmäinen nivelvaihe on ensimmäisen luokan aloittaminen ja nivelvaihe uuteen kouluun on edessä viimeistään seitsemännelle luokalle yläkouluun siirryttäessä.

Käylän koulussa toimii esikoulu sekä luokka-asteet 1–6, joten sielläkin ensimmäinen nivelvaihe on siirtyminen esikoulusta ensimmäiselle luokalle ja nivelvaihe uuteen kouluun on edessä viimeistään seitsemännelle luokalle yläkouluun siirryttäessä. Rukan koulussa toimii esikoulu sekä luokka-asteet 1–9, joten siellä ensimmäinen nivelvaihe on siirtyminen esikoulusta ensimmäiselle luokalle, toinen nivelvaihe on siirtyminen alakoulun kuudennelta luokalta seitsemännelle luokalle yläkouluun ja viimeinen nivelvaihe on edessä siirryttäessä uuteen kouluun yhdeksänneltä luokalta toiselle asteelle.

Näiden nivelvaiheiden lisäksi perusopetukseen valmistavassa opetuksessa opiskelevilla oppilailla on ainakin kaksi muuta nivelvaihetta – siirtyminen valmistavaan opetukseen ja siirtyminen valmistavasta opetuksesta perusopetukseen. Joidenkin mielestä myös perusopetukseen integroinnin alkamisen voi laskea nivelvaiheeksi, koska oppilas alkaa silloin käydä koulua uuden, tulevan perusopetuksen opetusryhmän mukana.

Kuusamon perusopetus

Kuva 1: Perusopetuksen nivelvaiheet Kuusamon kaupungissa.

2.2 Perusopetukseen valmistava opetus

Perusopetukseen valmistavan opetuksen antamista Kuusamossa ohjaavat valtakunnallinen Perusopetukseen valmistavan opetuksen perusteet sekä Kuusamon paikallinen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma. Näistä asiakirjoista löytyvät tarvittavat tiedot sekä valmistavasta opetuksesta että perusopetukseen siirtymisestä valmistavan opetuksen jälkeen.

Nimensä mukaisesti perusopetukseen valmistava opetus on tarkoitettu perusopetusikäisille eri kieli- ja kulttuuritaustaisille lapsille ja nuorille, jotka eivät hallitse riittävästi suomen kieltä kyetäkseen opiskelemaan perusopetuksen ryhmissä. Perusopetukseen valmistavan opetuksen

tavoitteena on oppilaan suomen kielen taidon ja koulunkäyntivalmiuksien kehittäminen perusopetukseen siirtymistä varten.

Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa tutustutaan suomalaiseen kouluun ja kulttuuriin sekä opetusmenetelmiin. Suomen kielen lisäksi opiskellaan myös muita perusopetuksen oppiaineita. Perusopetukseen valmistavan opetuksen luokan oppilaalle tehdään oma opinto-ohjelma, jossa määritellään oppilaskohtainen lähtötaso, oppimisen tavoitteet, oppiaineet ja niiden sisällöt sekä tuntimäärät, valmistavan opetuksen ryhmässä suoritettavat opinnot, perusopetukseen integroituvaiheessa suoritettavat opinnot, ohjaustarpeiden järjestäminen sekä mahdolliset tarvittavat tukitoimet.

Kuusamossa annetaan ryhmämuotoista perusopetukseen valmistavaa opetusta noin yhden lukuvuoden ajan 7–18-vuotiaille oppilaille. Tällä hetkellä esikouluikäisille ei järjestetä Kuusamossa perusopetukseen valmistavaa opetusta. 6–10-vuotiaat saavat noin 900 tuntia perusopetukseen valmistavaa opetusta ja sitä vanhemmat vähintään 1 000 tuntia. Perusopetukseen valmistavaa opetusta ei anneta kaikissa Kuusamon kouluissa, joten Kuusamossa perusopetukseen valmistavan opetuksen luokkaan tulevat oppilaat siirtyvät siihen kouluun, jossa heidän ikäryhmäänsä parhaiten vastaava valmistavan opetuksen ryhmä toimii. Oppilas voi siirtyä perusopetukseen valmistavasta opetuksesta perusopetuksen ryhmään määritettyjä tuntimääriä aikaisemminkin, jos hänellä on siihen tarvittavat valmiudet. Toisaalta perusopetukseen valmistavaa opetusta voidaan antaa tarvittaessa määritettyjä tuntimääriä pidempäänkin, jos oppilaan hitaampi edistyminen sitä edellyttää.

Perusopetukseen valmistavan opetuksen voi aloittaa myös kesken lukuvuoden. Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa opiskellaan suomen kieltä sekä muiden oppiaineiden keskeisiä asioita. Opetuksessa myös pyritään tukemaan oppilaiden monikielisyyttä, identiteettiä ja itsetunnon kehitystä, antamaan valmiudet tasapainoiseen ja aktiiviseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä rohkaisemaan monikielisiä oppilaita käyttämään kieltä monipuolisesti koulussa.

Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa kerätään myös tietoa oppilaasta. Kantasuomalaisista oppilaista tietoa on kerätty tietoa jo lapsuudesta saakka, mutta perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilaasta ei välttämättä ole juurikaan tarkkailutietoa saatavilla ennen valmistavaa opetusta. Siksi perusopetukseen valmistavan opetuksen aikana kerätty, oppilasta koskeva tieto on erittäin tärkeää järjestelmälle oppilaan jatkoon kannalta.

Raimo Salon¹ mukaan perusopetukseen valmistavan opetuksen opettajan kuusi keskeistä roolia ovat opiskelukielen opettaminen, yhteiskuntaan integroiminen, oppilaan suojeleminen, kouluun valmistaminen, peruskäsitteiden opettaminen sekä oppilaiden rohkaiseminen. Jos haluat, voit käydä lukemassa vinkkejä aloittelevalle valmistavan opetuksen opettajalle [internetistä](#).

Haasteita tuo myös oppilaiden oppimisen arviointi ja seuraaminen, koska kielitaidottomasta lapsesta ei välttämättä heti pysty näkemään, onko hänellä jokin oppimisvaikeus tai muu este oppimiselle, jolloin hänen tulisi saada opiskeluun heti erityistä tukea.

¹ Salo, Raimo (2014) Opettajien osaamisen ja opetuksen kehittäminen perusopetukseen valmistavassa opetuksessa. Oulu: Oulun yliopisto.

Valmistavaa opetusta onkin luonnehdittu ”kaikin tavoin erityisopetuksiksi”.

2.3 Integrointivaihe valmistavasta opetuksesta perusopetukseen

Perusopetukseen valmistavan opetuksen aikana oppilaille järjestetään integrointitunteja. Tässä prosessissa perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilas käy välillä tulevan perusopetuksen opetusryhmänsä kanssa samoilla tunneilla, vaikka opiskeleekin muutoin vielä perusopetukseen valmistavan opetuksen ryhmässä.

Kuusamossa integrointi aloitetaan perinteisesti taito- ja taideaineissa. Integrointivaiheen tarkoituksena on sananmukaisesti saada valmistavan opetuksen oppilas integroiduksi tulevaan perusopetuksen ryhmäänsä ennen varsinaista siirtymistä sinne. Integroinnin avulla saadaan myös tärkeää tietoa opintojen sujumisesta ja ryhmäytymisestä tulevaa perusopetukseen siirtymistä varten.

2.4 Nivelvaihe perusopetukseen valmistavasta opetuksesta perusopetukseen

Oppilas on perusopetukseen valmistavassa vaiheessa yleensä vain noin yhden lukuvuoden, mutta hänen tuen tarpeensa ei yleensä lopu siihen, vaikka kehittyvä kielitaito ei erityiseen tukeen oikeutakaan. Perusopetukseen valmistavan opetuksen jälkeen oppilas pyritään siirtämään omaa ikä- ja/tai kehitystasoa vastaavalle perusopetuksen luokalle, tai vuotta alemmalle luokka-asteelle. Tähän vaikuttaa oppilaan osaamisen taso. Varsinaisen tulevan luokka-asteen päättää vastaanottava koulu. Koulu taas määräytyy eri kieli- ja kulttuuritaustaisen oppilaan lähiosoitteen mukaisen lähikoulun perusteella.

Yleisesti ottaen, mitä vanhempi oppilas on, sitä enemmän tämä aiheuttaa haasteita perusopetukseen valmistavan opetuksen jälkeen, sillä vuodessa ei ehdi sisäistämään monen koulunkäyntivuoden edestä oppisisältöjä kaiken muun uuden opittavan tiedon lisäksi. Kun tieto oppilaan siirtymisestä perusopetukseen tulee, on syytä ottaa yhteyttä oppilaan edelliseen kouluun ja valmistavan opetuksen luokkaan oppilaan opiskelutaustan, opiskelutaitojen, kielitaidon sekä mahdollisten muiden oppimiseen ja koulunkäyntiin vaikuttavien asioiden selvittämiseksi.

Seuraavat asiat on syytä selvittää erikseen, jos mahdollista: Kuinka kauan oppilas on asunut Suomessa? Minkälainen on Suomessa käyty koulutausta? Minkälaista on ollut koulunkäynti ennen Suomeen tuloa? Eri kieli- ja kulttuuritaustaisen oppilaan ikä ei välttämättä anna vastauksia näihin kysymyksiin.

On hyvä muistaa, että vaikka eri kieli- ja kulttuuritaustainen oppilas siirtyy perusopetukseen valmistavasta opetuksesta perusopetukseen saatuaan määritetyn tuntimäärän perusopetukseen valmistavaa opetusta, hän ei millään tavalla valmistu, eikä tule ”valmiiksi” perusopetukseen valmistavan opetuksen päätyttyä. Ei ole syytä olettaa, että perusopetukseen siirtyessään oppilaan suomen kielen osaaminen olisi täydellistä, tai välttämättä erityisen hyvääkään. Lukuisten eri tutkimusten mukaan kestää 4–7 vuotta, tai jopa pidempään, oppia suomen kieli. Todennäköisintä onkin, että oppilaan kielitaito on vasta kehittymisvaiheessa hänen siirtyessään perusopetukseen valmistavasta opetuksesta perusopetukseen. Lisäksi on tiedostettava, että kehittyvä kielitaito ei oikeuta perusopetuksessa minkäänlaiseen erityiseen tukeen, vaikka tilanne voi aiheuttaa ylimääräistä kuormitusta niin itse oppilaille kuin opettajallekin.

2.4.1 Toimintaprosessi, kun eri kieli- ja kulttuuritaustainen oppilas tulee opetusryhmään perusopetukseen valmistavasta opetuksesta

Toimintaprosessia määrittävät oppilaan opinto-ohjelma ja Kuusamon valmistavan opetuksen opetussuunnitelma. Tiedot menettelytavoista löytyvät näistä asiakirjoista.

Prosessin mukaan perusopetukseen valmistavasta opetuksesta perusopetukseen siirtyvän oppilaan tuleva koulu määräytyy oppilaan lähiosoitteen mukaan. Perusopetukseen valmistavan opetuksen opettaja ottaa yhteyttä tulevan koulun rehtoriin ja ilmoittaa kouluun siirtyvästä oppilaasta. Rehtori pyytää oppilaan tiedot perusopetukseen valmistavan opetuksen opettajalta ja ilmoittaa asiasta tulevan koulun luokanvalvojalle. Oppilaan siirrosta perusopetukseen ilmoitetaan myös perheelle, sekä sovitaan siirtopalaverista ja siirron ajankohdasta. Siirto olisi hyvä suunnitella hyvissä ajoin, jotta oppilaalla ja hänen perheellään on aikaa totuttautua ajatukseen ja suorittaa mahdollisesti tarvittavat järjestelytoimet.

Perusopetukseen valmistavan opetuksen opettaja kutsuu kokoon tiedonsiirtopalaverin ja varaa myös mahdollisesti tarvittavan tulkin. Palaverissa ovat läsnä oppilaan huoltajat, perusopetukseen valmistavan opetuksen opettaja, tulevan perusopetuksen ryhmän opettaja ja vastaanottavan koulun S2-opettaja (sekä mahdollisesti erityisopettaja, jos oppilaalla on erityisen tuen tarpeita). Palaverissa käydään läpi perusopetukseen valmistavan opetuksen opintojen edistyminen, opinto-ohjelma ja muut tärkeät oppimiseen liittyvät asiat. Myös tuleva lukujärjestys on syytä käydä läpi (ja tarvittaessa opetustilat). Erikseen kannattaa käydä läpi vielä yhteydenpitotavat ja ottaa selvää tarvitseeko perhe apua esimerkiksi Wilman käyttöön. Lisäksi olisi hyvä käydä läpi kulkureitit ja kulkeminen tulevaan kouluun, varsinkin, jos oppilaan koulu vaihtuu.

Tärkeimmät tiedonsiirtopalaverissa siirrettävät tiedot löytyvät oppilaan omasta opinto-ohjelmasta. Näitä tietoja ovat oppilaan lähtötaso sisältäen koulunkäyntihistorian, kielitaidon ja vahvuudet, henkilökohtaiset ja säännöllisesti tarkistettut oppimistavoitteet, opiskeltavat oppiaineet tuntimäärineen ja opetussisältöineen, opinnot valmistavan opetuksen opetusryhmässä ja tiedot integroinnista sekä ohjaus- ja tukitoimien tarpeet.

2.4.2 Toimintaprosessi, kun eri kieli- ja kulttuuritaustainen oppilas tulee opetusryhmään muualta kuin perusopetukseen valmistavasta opetuksesta

Kun saat ilmoituksen siitä, että opetusryhmääsi on tulossa oppilas muusta koulusta, ota yhteys edelliseen kouluun, ja selvitä oppilaan opiskelutausta, opiskelutaidot, kielitaito sekä mahdolliset muut oppimiseen ja koulunkäyntiin vaikuttavat asiat. Toimintaprosessia määrittävät oppilaan opinto-ohjelma ja [Kuusamon kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma](#). Tiedot menettelytavoista löytyvät näistä asiakirjoista.

Tilanteessa järjestetään normaali tiedonsiirtopalaveri. Lähettävä luokanopettaja kutsuu kokoon tiedonsiirtopalaverin ja varaa myös mahdollisesti tarvittavan tulkin. Palaverissa ovat läsnä oppilaan huoltajat, oppilaan lähettävä luokanopettaja, vastaanottava luokanopettaja (sekä mahdollisesti erityisopettaja, jos oppilaalla on erityisen tuen tarpeita). Jos siirtyvä oppilas on S2-oppilas, tiedonsiirtopalaverissa ovat mukana myös lähettävän koulun sekä vastaanottavan koulun S2-opettajat. Palaverissa käydään läpi aiempien opintojen edistyminen ja muut tärkeät oppimiseen

liittyvät asiat. Myös tuleva lukujärjestys on syytä käydä läpi (ja tarvittaessa opetustilat). Erikseen kannattaa käydä läpi vielä yhteydenpitotavat ja ottaa selvää tarvitseeko perhe apua esimerkiksi Wilman käyttöön. Lisäksi olisi hyvä käydä läpi kulkureitit ja kulkeminen tulevaan kouluun.

Tärkeimmät tiedonsiirtopalaverissa siirrettävät tiedot löytyvät oppilaan omasta opinto-ohjelmasta. Näitä tietoja ovat oppilaan lähtötaso sisältäen koulunkäyntihistorian, kielitaidon ja vahvuudet, henkilökohtaiset ja säännöllisesti tarkistetut oppimistavoitteet, opiskeltavat oppiaineet tuntimäärineen ja opetussisältöineen, opinnot valmistavan opetuksen opetusryhmässä ja tiedot integroinnista sekä ohjaus- ja tukitoimien tarpeet.

Jos ryhmästäsi on lähdössä eri kieli- ja kulttuuritaustainen oppilas, sinun on odotettava ensin, että vastaanottava koulu saa tiedon oppilaan siirtymisestä ja ottaa yhteyttä sinuun, ennen kuin voit lähettää oppilaan tiedot vastaanottavalle koululle.

2.5 Tulkin käyttö

Kouluissa pitää ottaa huomioon lasten oikeuksien, oppilaiden yhdenvertaisuuden sekä vanhempien oikeuksien toteutuminen. Eri kieli- ja kulttuuritaustaisilla vanhemmilla on oikeus saada käyttää lapsiinsa liittyvissä asioissa omaa kieltään ymmärryksen varmistamiseksi tärkeissä asioissa. Tulkausta on syytä hyödyntää tarvittaessa.

Tulkkipalvelua käytetään asioitaessa vanhempien kanssa esimerkiksi oppilaspalavereissa ja kommunikoidessa tärkeitä asioita. Kuusamon kansainväliset palvelut ovat tehneet oppaan tulkausten käytöstä, mutta tulkausasioihin saattaa olla lähiaikoina tulossa muutoksia. Lisätietoa tulkin käytöstä saa tarvittaessa Kuusamon kansainvälisistä palveluista, joiden yhteystiedot löytyvät [tämän linkin osoittaman kappaleen lopusta](#).

3. Kommunikaatio ja yhteistyö kodin ja koulun välillä

Hedelmällisen kodin ja koulun välisen yhteistyön lähtökohdan on oltava keskinäinen luottamus. Luottamussuhteen toisena osapuolena on koulu ja suhteen rakentaminen ottaa runsaasti aikaa ja edellyttää työn tekemistä asian eteen. Opettaja vastaa kommunikaatiosta kodin ja koulun välillä aivan samalla tavalla kuin kantasuomalaisen oppilaiden kanssa. On kuitenkin otettava huomioon, että kommunikaatiossa eri kieli- ja kulttuuritaustaisten kanssa on omat erityispiirteensä.

Kodin ja koulun väliseen kommunikointiin on syytä kiinnittää erityistä huomiota. Usein eri kieli- ja kulttuuritaustaiset vanhemmat eivät ymmärrä koulun kommunikaatiota ja koulussa ihmetellään, miksei perhe vastaa viesteihin. Suurin osa tiedoista kouluilta huoltajille tulee normaalisti vanhempainiltojen (jotka usein eivät tavoita maahanmuuttajaperheitä, esimerkiksi riittämättömän kielitaidon vuoksi) ja Wilman kautta. Todella usein huoltajat tarvitsevat tukea ja opastusta Wilman käytössä ja yleensäkin perheiden ja koulujen välisessä kommunikaatiossa.

Wilman käyttö on haastavaa ja riittämätön kielitaito (ja välillä myös huoltajien puutteellinen luku- ja kirjoitustaito) tuo lisähaasteen muutenkin haasteellisen sovelluksen käyttöön. Joskus kouluista on löytynyt perheitä, jotka ovat olleet jopa vuoden Suomessa ja lapsi koulussa, eivätkä vanhemmat ole omasta mielestään koskaan kuulleetkaan koko Wilmasta. Heille on todennäköisesti kerrottu siitä, mutta asia ei ehkä ole mennyt perille, tai Wilmaa ei vaan ole osattu käyttää.

Jos kommunikaatio toimii, koulu pystyy auttamaan oppilaita ja heidän vanhempiaan siten, että he kaikki ovat tietoisia siitä, mitä koulussa tapahtuu. Kun vanhemmat ymmärtävät ja tietävät mitä koulussa tapahtuu, he kykenevät tukemaan vuorostaan lapsiaan ja kokevat olevansa aktiivisia ja tasavertaisia toimijoita lastensa koulunkäynnissä. Näin saadaan aikaan aktiivinen ja arvostava kumppanuussuhde kodin ja koulun välille, joka lisää luottamusta, hyvinvointia ja lisäksi ehkäisee kiusaamista.

Lisäksi eri kieli- ja kulttuuritaustaisten oppilaiden kohdalla kodin ja koulun välisessä yhteistyössä on tärkeää, että oppilaan huoltajat pääsevät tutustumaan suomalaiseen koulujärjestelmään ja sen käytänteisiin. Tämä tarjoaa tasavertaiset lähtökohdat kodin ja koulun väliselle yhteistyölle sekä kasvatusvastuun jakamiselle.

Lisätietoa eettisestä viestinnästä eri kieli- ja kulttuuritaustaisten henkilöiden kanssa voi lukea [liitteestä 2](#). Lisätietoa koulun ja kodin välistä viestintää ja yhteistyötä helpottavista asioista voi lukea [liitteestä 3](#).

4. Kansainväliset palvelut

Kuusamon kaupunkiin muuttavia asiakkaita palvelee työllisyyspalvelupiste Kieppi, jossa toimivat Kuusamon työllisyyspalvelut, kansainväliset palvelut, asettautumispalvelut ja Ohjaamo. Kieppi tarjoaa palveluitaan kaikille Kuusamoon muuttaville henkilöille, niin kantasuomalaisille kuin eri kieli- ja kulttuuritaustaisille kuusamolaisille. Kuntien palveluiden tarjoamisen vastuualueeksi ministeriö on määrittänyt ns. yleisneuvonnan.

Työllisyyspalvelu Kiepin osana toimivat kansainväliset palvelut tarjoavat palveluitaan eri kieli- ja kulttuuritaustaisille asiakkaille, jotka ovat saaneet kotikuntamerkinnän. Vastaanottokeskusten asiakkaat ja turvapaikanhakijat, joilla ei ole kotikuntamerkintää, eivät kuulu kansainvälisten palveluiden tuen piiriin.

Työperäisiä Kuusamoon muuttajia ja heidän perheitään palvelee Kuusamon asettautumispalvelut. Eri kieli- ja kulttuuritaustaisia työperäisiä Kuusamoon muuttajia ja heidän perheitään palvelevat kansainvälisten palveluiden työntekijät yhteistyössä asettautumispalveluiden kanssa.

Kansainvälisten palveluiden työntekijät eivät jalkaudu kentälle etsimään asiakkaita, vaan asiakkaat hakeutuvat palveluiden piiriin itse, ja eri yhteistyökumppanit ohjaavat asiakkaita kansainvälisiin palveluihin – siksi kaikki eri kieli- ja kulttuuritaustaiset kuusamolaiset eivät välttämättä automaattisesti ohjaudu kansainvälisten palveluiden tuen piiriin. Kansainvälisille palveluille tulee kuitenkin tieto kaikista Kuusamoon saapuvista kiintiöpakolaisista ja yleensä myös vastaanottokeskuksista tulevista, kotikuntamerkinnän saaneista turvapaikanhakijoista tai tilapäistä suojelua saavista asiakkaista.

Kansainväliset palvelut ovat avainroolissa eri kieli- ja kulttuuritaustaisten henkilöiden kotoutumisessa Kuusamon kaupunkiin. Yleisellä tasolla kansainvälisten palveluiden tehtävänä on tarjota asiakkailleen monentyyppistä tukea, opastusta, neuvontaa ja ohjausta. Tämä voi käsittää mitä tahansa kaupassa käynnin neuvonnasta erilaisiin palveluihin ohjaamiseen, vaikkakin ministeriö on varsinaisesti määrittänyt kuntien ja siten myös kansainvälisten palveluiden vastuualueeksi yleisneuvonnan.

Viranomaisilla ja kouluilla on vastuu omista asiakkaistaan ja palveluistaan. Kansainvälisten palveluiden rooli on tukea asiakkaita näiden palveluiden käyttämisessä. Esimerkiksi kansainvälisten palveluiden työntekijät eivät täytä hakemuksia virastojen puolesta, vaan ohjaavat asiakkaita asiaankuuluvien virastojen tuen piiriin. Jos asiakas osaa täyttää hakemuksensa itse, kansainvälisten palveluiden työntekijät voivat auttaa asiakasta tässä. Vastaavasti on koulun vastuulla esimerkiksi esitellä asiakkailleen Wilma, sen käytön tarkoitus sekä miten Wilmaa käytännössä tulkitaan ja käytetään. Myöskin on koulun velvollisuus pyrkiä selvittämään ensin itse oppilaiden koulunkäyntiin liittyvät ongelmat ja kommunikoida oppilaiden sekä heidän perheidensä kanssa.

Jos koulussa koetaan, että omin voimin asioita ei saa selvitettyä, on mahdollista myös ottaa yhteyttä kansainvälisiin palveluihin ja kysyä neuvoa. Apua voi kysyä ja sitä on monissa tapauksissa tarjolla. Asiakkaita voi myös ohjata kansainvälisten palveluiden piiriin esimerkiksi Kielikahvilatoimintaan, jota järjestetään keskiviikkoisin kello 15–17. Kielikahvilassa on tarjolla monenlaista toimintaa ja tukea asiakkaille, usein myös Wilman käyttöön.

Kansainvälisten palveluiden koordinoinnista, kehittämisestä ja hallinnoinnista vastaa maahanmuuttokoordinaattori Raisa Kuusisto (puh. 040 860 8126, raisa.kuusisto@kuusamo.fi). Tällä hetkellä asiakkaiden parissa tehtävästä kotoutustyöstä vastaavat kotouttamisohjaaja Juha Kehusmaa (puh. +358 40 860 8125, juha.kehusmaa@kuusamo.fi) sekä kotoutumisohjaaja Heidi Moilanen (puh. +358 40 860 8486, heidi.moilanen@kuusamo.fi) ja kotoutumisohjaaja Maarit Aho (puh. +358 40 860 8712, maarit.aho@kuusamo.fi).

Heidin työn painopistealueena ovat kotoutumissuunnitelmat, perheet sekä Perhe yhtenäiseksi -menetelmä. Maaritin työn painopistealue ovat ukrainalaiset.

5. Kiintiöpakolaisprosessi

Kiintiöpakolaisten vastaanottaminen on tärkeä ja merkittävä osa kansainvälisten palveluiden toimintaa. Kansainvälisten palveluiden työntekijät vuokraavat asunnot kiintiöpakolaisille, valmistelevat ne siten, että asuntoihin muuttavien kiintiöpakolaisten perustarpeet täyttyvät, sekä huolehtivat kiintiöpakolaisten käytännön vastaanottamisesta kentältä.

Lisäksi kansainvälisten palveluiden työntekijät myös tekevät ennakkoon tarvittavat paperityöt sekä huolehtivat alkuvaiheen neuvonnasta ja ohjauksesta, kuten asumisen ja asioinnin ohjauksesta. Työntekijät myös ohjaavat fyysisesti uudet kiintiöpakolaiset terveystieteisiin ensimmäisellä kerralla.

5.1 Kiintiöpakolaisprosessi ennen kiintiöpakolaisten saapumista Kuusamoon

Maahanmuuttovirasto tekee esityksen kiintiöpakolaisista ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus toimittaa esityksen kunnille UMA-järjestelmän kautta. Kunta kuulee hyvinvointialuetta ennen kuntapaikan myöntämistä ja kunnan vastuuhenkilö välittää tässä yhteydessä asiakkaiden tiedot Pohteen vastuuhenkilölle.

Tämän jälkeen kunnan vastuuhenkilö sopii Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen kanssa pakolaisten vastaanotosta ja ilmoittaa ensimmäisen mahdollisen vastaanottopäivän. Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus vie tiedot UMA-järjestelmään ja Maahanmuuttovirasto jakaa UMA-järjestelmässä kunnalle

asiakkaan asiakirjat. Kunta lataa asiakirjat omiin kansioihinsa UMA-järjestelmästä ja ilmoittaa Pohteelle myöntämänsä kuntapaikat, asiakkaiden UMA-numerot sekä toimittaa tarvittavat asiakkaiden asiakirjat. Pohteen vastuuhenkilö jakaa asiakastiedot asiakkaan sosiaalihuollon ja terveydenhuollon vastuutyöntekijöille.

Kun kuntapaikasta on sovittu, kunnassa nimetään asiakkaan vastuutyöntekijä kunnassa. Kunta tekee asuntohakemukset kiintiöpakolaisina saapuvien asukkaiden puolesta kunnan nimiin ennen heidän saapumistaan. Kotivakuutukset ja sähkösovimukset tehdään kunnan nimiin. Valmiit vuokrasopimukset toimitetaan kuntaan asiakkaan nimetylle vastuutyöntekijälle. Kun asiakkaalle on nimetty kunnan vastuutyöntekijä, kunta on yhteydessä Pohteen sosiaalihuoltoon. Kunta tiedottaa asiakkaan nimetystä vastuutyöntekijästä kunnassa ja toimittaa kopion vuokrasopimuksesta Pohteen vastuuhenkilölle.

Kun Pohde on saanut tiedon asiakkaalle kunnassa nimetystä vastuutyöntekijästä, nimetyt sosiaalihuollon ja terveydenhuollon työntekijät ovat yhteydessä asiakkaalle nimettyyn vastuutyöntekijään.

Ennen kiintiöpakolaisten saapumista, kunta ilmoittaa kiintiöpakolaisten Suomeen saapumispäivämäärän Pohteen sosiaali- ja terveystietoihin sekä myös hankkii asuntoihin välttämättömät kodin perustarvikkeet. Lisäksi kunnan vastuutyöntekijä ilmoittaa alustavat tulevat oppilasmäärät ja oppilaiden ikätiedot peruskouluun. Kunnan työntekijät tekevät tai valmistelevat asuntoihin infokuvat opastamaan asiakkaita.

Tässä vaiheessa myös SPR ja kunta yhdessä etsivät perheille ystäväperheet. SPR ilmoittaa kunnalle kiintiöpakolaisten Suomeen matkustusaikataulun ja kunta ilmoittaa tiedon Pohteelle. Kun kiintiöpakolaisten saapumispäivämäärä ja lentoaikataulu on tiedossa, SPR tekee ilmoituksen valmiiksi rajavartiostolle. Tarvittaessa kunta ilmoittaa tiedot rajatarkastajille, mikäli SPR:n kanssa niin sovitaan.

Ennen pakolaisten saapumista kunnan vastuutyöntekijä lisäksi täyttää Digi- ja väestötietoviraston ulkomaalaisen rekisteröintilomakkeet ennakkotietojen perusteella. Pohde tekee ensimmäiset perustoimeentulotukihakemukset Kelalle ja hakemukseen sisällytetään maksusitoumus henkilökorttiin ja matkustusasiakirjan hakemiseen.

Kun Kelan päätös on tehty, Pohteen sosiaalihuollon omatyöntekijä toimittaa päätöksen, maksusitoumukset ja Prepaid-kortin tunnuslukuineen kunnan vastuutyöntekijälle.

Kun kiintiöpakolaisten saapumispäivämäärä ja lentoaikataulu on tiedossa, kunta varaa kuljetuksen lentokentältä asiakkaan kotiin sekä tulkin lentokentälle ja vastaanottoa varten. Samalla kunnan vastuutyöntekijä tekee varaukset Digi- ja väestötietovirastoon ja varaa tarvittaessa ajan poliisille. Kunta hankkii vähän alkuvaiheen ruokaa asuntoihin ja tarvittaessa ruokaa tehdään myös valmiiksi. Tällöin myös Pohteen terveydenhoitaja varaa ajat terveystarkastuksiin ja tulkit omiin tapaamisiinsa.

5.2 Kiintiöpakolaisprosessi kiintiöpakolaisten Kuusamoon saapumisen jälkeen

Kun kiintiöpakolaiset saapuvat lentokentälle, kansainvälisten palveluiden työntekijät huolehtivat asiakkaiden vastaanotosta. He myös jakavat avaimet ja vievät kiintiöpakolaiset koteihinsa ja antavat välttämättömän asumisohjeistuksen koskien mm. vessaa, suihkua, liedettä ja ulko-oven käyttöä sekä

järjestyssääntöjä. Jos asiakkailta on tiedossa välitöntä hoitoa/arviointia vaativia terveydenhuollon tarpeita, Pohteen edustaja voidaan kutsua mukaan.

Jos tässä vaiheessa on välttämätön tarve, asiakkailta pyydetään myös valtakirja Kelan asiointiin kunnan työntekijälle (kun asiakas ei itse kykene hoitamaan asioitaan). Tämä ei kuitenkaan ole suositeltava menettelytapa, sillä tällainen valtakirjavaltuutus tulee nimenomaisesti nimetylle henkilölle, ei kunnalle tai kunnan työntekijälle. Lisäksi periaatteen pitäisi olla, että asiakas hoitaa pääsääntöisesti asiansa itse ja kunta tukee häntä asioiden hoidossa.

Mahdollisimman pian kunnan vastuutyöntekijä hakee Kela-kortin ja tarvittavat etuudet sekä tekee tarvittavat ilmoitukset (Kela-kortti, lapsilisät, ilmoitus muutosta Suomeen). Heti kun mahdollista, kunta varaa tulkkauksen ajanvarauksella/vuoronumerolla asiointia varten henkilökorttien hakemiseksi poliisilta. Tarvittaessa työntekijä lähtee mukaan asioinnille. Lisäksi mahdollisimman pian, kunta varaa tulkkauksen ajanvarauksella/vuoronumerolla asiointia varten pakolaisen matkustusasiakirjan hakemiseksi Maahanmuuttovirastosta. Tarvittaessa työntekijä lähtee mukaan tällekin asioinnille.

Päivän sisään kansainväliset palvelut järjestävät lisäksi tarkemman asumisohjeistuksen edellä mainituista asumisasiosta (vessa, suihku, liesi, ulko-ovi, järjestyssäännöt yms.). 1–2 päivää saapumisesta kunnan vastuuhenkilö varaa asiakkaille käynnit Digi- ja väestötietovirastoon sekä tarvittaessa poliisille rajatarkastukseen ajat ja tulkit. Kiintiöpakolaisten rekisteröintilomakkeet pitää esitää kunnassa.

2–3 päivää saapumisesta (jatkuen koko kotoutumisajan) kansainväliset palvelut järjestävät alkuinfoja (infotilaisuudet ja ohjaus tarvittaessa kotona/virastoissa/kaupassa jne.). Kunta vastaa aluksi pääasiallisesti asiakkaan ohjauksesta ja neuvonnasta, mutta kotoutumisen edistyessä infotilaisuuksia järjestävät eri toimijat omissa palveluissaan. Tässä vaiheessa myös Pohde tekee ensimmäisen toimeentulohakemuksen. Jatkossa kansainvälisten palveluiden työntekijät voivat tarvittaessa auttaa ja ohjata asiakasta hakemuksen tekemisessä.

Noin viikon kuluttua pakolaisten saapumisesta (tai heti kun mahdollista), Pohde aloittaa terveystarkastusten suorittamisen. Kun terveystarkastukset on tehty, ala- ja yläkouluikäiset lapset voivat mennä kouluihin ja täysi-ikäiset aloittavat oman koulutuksensa. Tarkastuksiin ja tarkastusten tulosten saamiseen voi kulua aikaa 1–2 kuukautta.

1–2 viikon sisällä saapumisesta kunnan vastuuhenkilö järjestää ilmoittautumisen TE-toimistoon, tarvittaessa varhaiskasvatushakemuksen täyttämisen sekä lasten tarkempien tai muuttuneiden tietojen ilmoittamisen ala- ja yläkouluihin (henkilötiedot).

Varhaiskasvatukseen ja kouluun tutustutaan 4–6 viikon sisällä saapumisesta. Kunnan vastuutyöntekijä sopii varhaiskasvatuksen ja koulun kanssa tutustumisajat ja ohjaa asiakkaat tutustumiskäynnille. Kunnan vastuutyöntekijä ja koulu/varhaiskasvatus sopivat, kumpi tahoo varaa tulkin.

Kunnan palvelutarpeenarviointi tulee käynnistää kahden kuukauden kuluessa Suomeen saapumisesta. Sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeenarviointi tulee tehdä kolmen kuukauden sisään. Kunta ja Pohde sekä muu tarvittava moniammatillinen tiimi tekee alkukartoituksen. Kunta tekee kotoutumissuunnitelman. Lisäksi tarvittaessa Pohde tekee asiakassuunnitelman, mikäli

sosiaalihuoltolain mukaisen asiakkuuden tarve on todettu. Kelaa olisi hyvä tiedottaa, kun kotoutumissuunnitelma on tehty, esimerkiksi perustoimeentulotuen hakemuksella lisätietokentässä.

1–3 kuukautta maahan saapumisesta työ- ja elinkeinotoimistossa tai kuntakokeilussa laaditaan kotoutumissuunnitelma kaikille oppivelvollisuuden suorittaneille työikäisille. Työvoimaviranomainen laatii kotoutumissuunnitelman yhteistyössä kunnan työntekijän kanssa. Kotoutumissuunnitelmassa sovitaan esimerkiksi tulevasta kotoutumiskoulutuksesta.

Henkilökorttien saavuttua avataan pankkitilit. Kunta varaa tulkkauksen ajanvarauksella/vuoronumerolla pankissa asiointille ja tarvittaessa työntekijä lähtee asiakkaan mukaan.

Tällöin myös vuokrasopimus, sähkösoopimus ja kotivakuutus muutetaan asiakkaan nimiin sekä haetaan asumistuki. Kunnan vastuutyöntekijä ohjaa asiakasta asumistuen hakemisessa. Kunta myös lakkauttaa kunnan nimissä olevat sähkö- ja kotivakuutukset ja huolehtii kunnan nimissä olevan vuokrasopimuksen irtisanomisesta. Kunta opastaa asiakasta vuokrasopimuksen ja sähkösoopimuksen tekemisessä ja kotivakuutuksen hankkimisessa. Kunta hakee vastaanottoon varautumisesta (mm. vuokrat, sähkö, vakuutukset, kalustaminen, alkuvaiheen ruoat) Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukselta päätöksen, jonka saatuaan kunta hakee korvauksia KEHA-keskuksesta.

4–6 kuukautta kiintiöpakolaisten saapumisesta kunta arvioi tilanteen ja tekee tarvittaessa yhteistyössä Pohteen ja muun monialaisen tiimin kanssa perheen kotoutumissuunnitelman. Kotoutumissuunnitelmat tarkastetaan vähintään vuosittain. Tällöin kunta tarkistaa tavoitteet ja päivittää (perheen) kotoutumissuunnitelman. Mikäli kotoutumissuunnitelma on tehty moniammatillisesti, niin silloin Pohde ja muu monialainen tiimi on mukana tarkistuksessa. Työvoimaviranomainen vastaa TE-hallinnossa laaditun kotoutumissuunnitelman päivittämisestä.

Mikäli ystäväperhettä ei jo saapumisvaiheessa ole ollut tiedossa, SPR ja kunta yhdessä etsivät myös ystäväperheet kiintiöpakolaisille noin vuoden ajaksi tai asiakkaan toiveiden ja tarpeiden mukaan. SPR ja kunta huolehtivat myös ystäväperheiden ohjaamisesta.

LIITTEET

Liite 1: Kielitietoisuus

Usein oppikirjojen tekstit ovat vaikeita eri kieli- ja kulttuuritaustaisille oppilaille ilmeisistä syistä, mutta ne ovat usein vaikeita myös suomea äidinkielenään puhuville oppilaille. Kielitietoinen opettaja selventää kirjojen ydinsanomaa ja selittää vaikeat sanat oppilailleen. Tästä hyötyvät eri kieli- ja kulttuuritaustaisten oppilaiden lisäksi kaikki muutkin oppilaat. Useissa tutkimuksissa on käynyt ilmi, että oppilaiden on kohdattava merkitykselliset käsitteet, termit ja fraasit eri yhteyksissä 15–20 kertaa, ennen kuin niiden merkitys tulee osaksi oppilaan aktiivisesti käyttämää sanavarastoa. Opetettavat avainsanat on paras selittää selkeällä ja helpolla suomen kielellä, varsinkin opinalle tärkeät määritteet ja muut termit.

Lisäksi eri oppilaat oppivat eri tavoilla, joten kielitietoisen opettajan kannattaa kokeilla ja käyttää erilaisia tapoja opettaa. Käsitteet voi liittää useisiin eri asiayhteyksiin ja niitä voi käyttää eri

tekstilajeissa. Käsitteitä voi käsitellä ryhmäkeskusteluissa, erityyppisissä kirjallisissa tehtävissä, kuunteluissa, videoissa tai vaikkapa oppimisepeleissä. Käsitteistä voi tehdä sarjakuvan, animaation tai hyödyntää vaikkapa piirrettyjä käsitteen merkityksen selventämisessä. Tärkeintä on kuitenkin huomioida, että mikä toimii yhdelle henkilölle, ei välttämättä toimi toiselle.

The Cambridge Panelin opettajille tekemän kyselytutkimuksen mukaan kysymysten tulkitseminen ja niiden ymmärtäminen oli kuitenkin ylivoimaisesti suurin ongelma heidän oppilaidensa oppimisessa. Kielitietoinen opettaja kiinnittää erityistä huomiota kysymyksiin, sillä jos oppilas ei ymmärrä kysymystä, ei hän kykene siihen vastaamaan. Siksi on syytä opettaa erikseen varsinkin, mitä tarkalleen tarkoittavat tehtävänannoissa yleensä käytettävät vaikeahkot verbit, kuten "tulkita", "kuvailla", "kertoa", "perustella", "analysoida", "osoittaa", "todistaa" ja "vertailla". Näitä on syytä vertailla myös rinnakkain, jotta oppilas ymmärtää miten tietyn verbin edellyttämät vastaukset eroavat toisistaan.

Kielitietoisille vieraan kielen opetuskäytännöille on yhteistä, että niissä usein yhdistellään useita eri aihealueita. Usein niissä myös käytetään apuna aitoja tilanteita, niissä rohkaistaan kaksisuuntaiseen kommunikaatioon, sekä opettajan että muiden opiskelijoiden kanssa, ja annetaan opiskelijoille itselleen mahdollisuus pohtia, millaisia ongelmia heillä itsellään ja heidän opiskelutovereillaan on kielenoppimisessa.

Kielitietoiset opetustavat eivät välttämättä ole vaativia tai hankalia. Useat niistä ovat arvatenkin jo opettajien käytössä ilman kielitietoisuuden käsitteitäkään. Seuraavassa esitellään kymmenen vinkkiä kielitietoisuuteen:

1. Kielitietoinen ohjaus, jossa aineopettaja sekä S2-opettaja ohjaavat yhdessä oppilaita avaamalla tärkeiden sanojen ja termien merkitystä, puhumalla selkeästi ja tarpeeksi hitaasti ja antamalla oppilaille tarpeeksi aikaa kysymysten prosessoimiseen ja vastausten muodostamiseen.
2. Rakenteiden muodostaminen ja niistä tiedottaminen tarkoittaa sitä, että oppitunnin aluksi kerrotaan selkeästi mitä tulee tapahtumaan. Näin oppilaat ymmärtävät tunnin rakenteen ja eri aiheiden suhteet toisiinsa.
3. Tärkeimpien asioiden esittäminen usealla eri tavalla esimerkiksi keskustelemalla, näyttämällä, kirjallisesti, videona tai muun median kautta, mutta ei koskaan pelkästään puhumalla.
4. Asioiden välisten suhteiden ja monimutkaisten käsitteiden visuaalinen havainnollistaminen kuvien, kaavioiden tai mielle- ja käsitekarttojen avulla.
5. Ymmärtämisen varmistaminen jälkeenpäin usealla eri tavalla, esimerkiksi oppilaiden toimintaa seuraamalla, kyselemällä kysymyksiä ja arvioimalla asian ymmärtämistä.
6. Yhteisöllisen opetuksen edistäminen rohkaisemalla oppilaita keskustelemaan ja opettamaan toisiaan, mikä syventää asian ymmärtämistä, parantaa oppimista ja auttaa kehittämään oppilaiden omaa kielitaitoa.
7. Useiden kielten käyttö opetuksessa tai käytön salliminen tukee kaikkien oppilaiden oppimista ja syventää asioiden ymmärtämistä heidän kielitaitotasostaan riippumatta.

8. Kielitietoiset opetuskäytänteet yleensä, kuten eteneminen vapaasta keskustelusta ammattialalla käytettävään kieleen samalla avainkäsitteitä avaamalla ja useita opetustapoja käyttämällä, edistävät oppilaiden ammattialakielitaidon kehittymistä.

9. Kriittinen kielitietoisuus auttaa opettajia tunnistamaan eri taustoista tulevien oppilaiden kielellisten resurssien käytön hyödyt ja auttaa oppilaita ymmärtämään kielen roolin heidän elämässään ja opinnoissaan.

10. Kielitietoisessa opetussuunnitelmassa opetetaan ja opitaan myös jonkin muun kielen avulla kuin suomen, minkä ansiosta oppilaat ymmärtävät toistensa kulttuureita paremmin, heidän tiedonkäsittelykykynsä paranee ja he ovat paremmin valmistautuneita koulun ulkopuoliseenkin elämään.

Kielitietoisia opetuskäytänteitä hyödyntämällä eri kieli- ja kulttuuritaustaiset oppilaat voivat oppia suomea merkityksellisemmällä ja johdonmukaisemmalla tavalla sekä suomea äidinkielenään puhuvat voivat ymmärtää kielen merkityksen opetuksessa syvällisemmin ja oppia käyttämään sekä analysoimaan suomen kieltä paremmin. Kielitietoisessa koulussa kaikki oppilaat tuntevat itsensä hyväksytyiksi ja tervetulleiksi yhteiseen kouluun, joka tukee kaikkia koulun henkilöstöstä oppilaisiin.

Liite 2: Eettinen ja kielitietoinen viestintä eri kieli- ja kulttuuritaustaisille perheille

Millaista voisi olla eettinen toiminta vieraskielisten huoltajien suuntaan ja millaista voisi olla kielitietoinen viestintä? Seuraavassa on sovellettu käyttökelpoisia periaatteita ja toimintamalleja Kielitietoisien opettajien oppaasta:

- Eettinen toiminta on sitä, että huoltaja kokee tullessaan kuulluksi ja otetuksi huomioon siitä huolimatta, että kielitaito on puutteellinen. Hän kokee olevansa tasavertainen kumppani koulun kanssa, kun mietitään hänen lastansa parhaiten tukevia opetusjärjestelyjä.
- Lapsi ei saa jäädä koulutusjärjestelmän, oppimisen ja tiedonkulun ulkopuolelle, vaikka huoltaja ei osaisi suomea.
- Jos viestit kodin kanssa käyttäen konekäännöksiä, pidä lauseet lyhyinä ja yksinkertaisina. Jos osaat englantia, käännä tekstit mieluiten ensin englanniksi ja vasta sitten epätavallisemmille kielille. Voit myös tehdä konekäännöksen teksteistä useammalle kielelle, mikä saattaa helpottaa viestin ymmärtämistä. Muista, että jos vastaanottaja ei osaa lukea, konekäännöksen käyttö ei toimi!
- Esitteet ja tiedotus tehdään mahdollisuuksien mukaan huoltajien omalla kielellä.
- Koulu tiedottaa säännöllisesti kotisivuilla koulun toiminnasta, esim. julkaisemalla videoita huoltajien omalla kielellä.
- Opettajat voivat lähettää perheille WhatsApp-viestejä, esimerkiksi pieniä videoita lapsen kertoessa omalla kielellä siitä, mitä oppiaineessa kulloinkin tehdään.
- Koulu järjestää kieliryhmittäin omakielisiä vanhempainiltoja, esim. tuen portaista.
- Palautekyselyt jaetaan huoltajille omalla kielellä.

- Koulu kuuntelee vanhempien huolia ja tukee päätöksissä.
- Huoltajatapaamisiin otetaan tulkki, vaikka vanhemmat eivät haluaisi, jotta tärkeät asiat tulevat varmasti ymmärretyiksi.
- Lasta ei käytetä aikuisten välisten viestien välittäjänä.
- Huoltajien kanssa käytetään tapaamisten sijaan neuvottelupuheluita tulkki-huoltaja-koulu.
- Tulkki voi äänittää koulun asian ja asia soitetaan kotiin nauhalta, jos tapaamisia on vaikea järjestää.
- Käytetään viesteinä äänitiedostoja, etenkin lukutaidottomien huoltajien kanssa.
- Hyödynnetään virtuaalitulkkausta.
- Järjestetään kulttuuriviikkoja ja -tapahtumia, joissa vanhemmat ovat mukana.
- Hyödynnetään koulussa huoltajien erilaisia kokemuksia ja asiantuntemusta.
- Edistetään uskontojen ja kulttuurien välistä dialogia esimerkiksi uskontotoreilla tai ”elävillä kirjoilla”.
- Tehdään lähikoulujen kanssa yhteistyötä vanhempainiltojen järjestämisessä.
- Annetaan aikaa vanhemmille, jotka tulevat kouluun lapsensa asioissa, vaikka eivät ole sopineet tapaamista.
- Ymmärretään, että puhelinkeskustelun sijaan vieraskielinen huoltaja saattaa mieluummin haluta tavata henkilökohtaisesti, koska silloin hän voi paremmin varmistaa ymmärtämisen.
- Selitetään tarvittaessa suomalaisen koulujärjestelmän, lastensuojelun ja terveydenhuollon käsitteet huoltajille, puretaan viranomaiskieli puhekielelle.
- Viestitään piirroksin ja kuvin, jos huoltaja on lukutaidoton.

Liite 3: Kodin ja koulun välistä viestintää ja yhteistyötä helpottavia asioita

- Ennen vanhempaintapaamista selvitetään mahdollinen tulkkauksen tarve sekä kieli, jolla tulkkauksen tulee järjestää. Oppilaan kotona voidaan puhua monia eri kieliä. Ensimmäisessä tapaamisessa selvitetään, mitä kieliä oppilaan kotona käytetään ja mitkä ovat oppilaan osaamat kielet.
- Tarkista, osaavatko huoltajat oikeasti lukea ja kirjoittaa. Jos eivät, ota se huomioon kommunikaatiossa.
- Huomioi, että kieliä voi olla eri variantteja ja eri kielivarianttia puhuvat henkilöt eivät välttämättä ymmärrä toisiaan. Näin on mm. arabian ja swahilin kohdalla. Huomioi, että joskus tulkki saattaa puhua eri kielivarianttia kuin tulkkauksen asiakkaat.
- Vanhempaintapaamisessa sovitaan kodin ja koulun välisen yhteydenpidon keinot. Henkilökohtainen yhteydenotto esimerkiksi puhelinsoitolla tai tekstiviestillä on usein toimivampaa kuin kirjallisen tai sähköisen tiedotteen lähettäminen.

- Moped-sivustolla on peruskirjeitä, mm. tapaamiskutsuja eri kielillä
<http://www.moped.fi/lomakkeet/index.html>
- Tärkeimmät koulun tiedotteet tulisi mahdollisuuksien mukaan käännettävä oppilaiden äidinkielille, esimerkiksi suurimmille kieliryhmille.
- Luottamuksen rakentaminen vanhempien ja koulun välille on opetuksen järjestäjän tehtävä. Koulu ja sen henkilökunta tulee vanhemmille konkreettisesti tutuksi esimerkiksi kodin ja koulun päivänä, koulun yhteisissä juhlissa sekä vanhempainilloissa.
- Erilaiset talkoopäivät ovat myös hyviä keinoja tutustuttaa ja osallistaa vanhemmat koulun toimintaan.
- Vanhempia voi myös pyytää mukaan oppilaiden kotitehtäväkerhoon, jossa he voivat opettajan kanssa miettiä, mikä kotitehtävien teossa on tärkeää ja miten vanhempi voisi lasta tukea siinä.